

Fejlesztések és igények a vidéki önkormányzatokban az EU csatlakozás után¹

Bódi Ferenc –
Fekete Attila

Módszertan és reprezentáció

Az Új Magyarország önkormányzatokat érintő fejlesztési program pontosításának lehetséges változatát az alábbi elemzésben inkább a módszer és közelítés mint számszerű eredmények miatt közöljük (a pontos módszertan most formálódik). Az ország eddig soha nem látott fejlesztési időszak előtt áll, amelynek során 2007–2013 között évente, növekvő mértékben, 3000–3500 milliárd euró kerülhet szétosztásra a Strukturális és Kohéziós Alapok jóvoltából. Ez az összeg, a 2004–2006 közötti időszak éves átlagának a háromszorosa. **A pénzfelhasználás célszerűsége és hatékonysága a helyi társadalmak számára egyáltalán nem közömbös, mert ezzel a fejlesztési forrás volumennel a meglévő regionális különbségek jelentősen kezelhetők, de ugyanakkor végérvényesen elmélyíthetők is le-**

hetnek, attól függően milyen irányultságú lesz az ország területpolitikája a következő hét évben, azaz ki kormányoz országos, területi (megyei, regionális) és helyi (települések és kistérségek) szinten.

Az alábbi elemzés adalékul szolgál a NSRK-ban² foglalt célkitűzések pontosításához az önkormányzati szektor területén. A kutatást 2005. novembere és 2006. márciusa között bonyolítottuk le hét magyarországi régióban szervezett képzés keretében, amelyre valamennyi magyarországi önkormányzatot meghívtunk, s amelyen közel 250 önkormányzatot képviselő polgármester, illetve helyi döntéshozó vett részt³. A kérdőíveket többnyire polgármesterek és alpolgármesterek töltötték ki (59%), de volt olyan hely, ahova kérdező biztosokkal jutattuk el a kérdőívet, s az adatok összeállításában a polgármesteri hivatal dolgozói is segítettek. A megkérdezettek közel két-

¹ Jelen munka az OTKA (T 048301) támogatásával jött létre az MTA PTI önkormányzati munkacsoportjában.

² Az Új Magyarország programja (Magyarország Nemzeti Stratégia Referenciakerete) készítette a Magyar Köztársaság Kormánya.

³ „Területfejlesztés útjai az Európai Unión belül” képzést- és kutatást támogatta a FUNDAMENTA LTP.

harmada helyi politikus, egyharmada a polgármesteri hivatal köztisztviselője volt (jegyző, osztályvezető). Rövid vélemény kérdéssor után a kérdések öt fejezetben a településre, illetve az önkormányzat illetékességi területére vonatkoztak.

A kutatás során nem állítottunk fel az adatszolgáltató önkormányzatokkal szemben semmilyen minta sémát, mivel a hazai önkormányzatok összetétele rendkívül bonyolult, s módszertanilag is erősen vitatható lehet egy ilyen összetett településhálózati rendszert, regionális sokszínűséget, valamint önkormányzati- közigazgatási specifikumokkal erősen tarkított szisztémát redukcióval egy reprezentatív mintába rendezni⁴.

A hazai helyi települési önkormányzati rendszer a kontinens országainak más önkormányzati rendszereihez viszonyítva rendkívül mozaikszerű. Magyarország önkormányzati rendszerének fragmentáltóságát csak Svájc és Franciaország múlja fölül, de jogköröket és forrásallokációs képességet is figyelembe véve egyik sem hasonlítható e hungarikumhoz.

Az önkormányzatok 92%-a községi önkormányzat, amelyben a népességnek közel egyharmada él, a városok az önkormányzatok 7%-át teszik ki, mialatt a népesség ötöde él bennük, a megyei jogú városok az önkormányzatok 1%-át sem érik el, de a népességük a városokéval közel megegyező. Mindezeket túl a településhálózat rendkívül eltér az országon belül attól függően, hogy az ország melyik régiójára, megyéjére tekintünk; Dunántúl déli és nyugati részeiben igen gyakoriak az aprófalvak, nem különben az Északmagyarországi régióban, ellenben az Al-

földön és Budapest körül a kisvárosok halmaikat és többnyire nagyfalvakat találunk.

A kutatás kérdései

A kérdőív öt fejlesztési területre irányult:

- I. Úthálózat- kerékpárút, akadálymentesítés
- II. Kommunikáció
- III. Vonalas infrastruktúra
- IV. Környezetvédelem
- V. Humán infrastruktúra.

Az interjúk utolsó részében a nyitott kérdések keretében arra kerestük a választ, milyen fejlesztési célkitűzéseik vannak a helyi települési önkormányzatoknak, amelyeket a közeljövőben kívánnak megoldani. A következő ciklusok lehetőségeit szabadon taglalva a településvezetők első helyen az úthálózat fejlesztését emelték ki, másodsorban, szinte egyenlő gyakorisággal, az iskola- és óvodafejlesztést, valamint a szennyvíz csatorna beruházásokat említették.

Lényegében a nyitott kérdésekre adott válaszok között a kérdőívben szereplő zártkérdések témái ismétlődtek, kivéve egy területet a gazdaságfejlesztést és munkahelyteremtést, amely nem kötelező önkormányzati feladat ugyan, de korábbi kutatásaink során tapasztaltuk, hogy az említett kérdéskör a helyi autoritások számára stratégiai célkitűzéseik homlokterében áll.⁵ A helyi gazdaság fejlesztése az önkormányzatok számára két dolog miatt is fontos, egyrészt a helyi társadalmak többségében alacsony a gazdasági aktivitás, magas a munkanélküliség, ami olyan

⁴ Ilyen önkormányzati monitoring rendszer felállítása azonban mindenképpen szükséges lenne a mindenkori kormányzat és törvényhozás részére.

⁵ Bódi Ferenc [2006]: Az edelényi helyzet – Foglalkoztatás a hátrányos helyzetű térségekben. A FALU Tavasz, XXI. évfolyam.

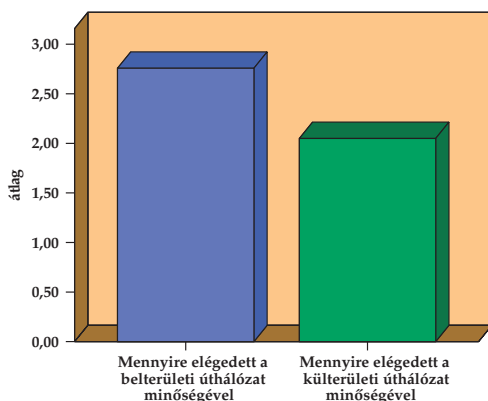

helyi szociális krízist teremt, amelynek kezelése az önkormányzati források jelentős részét leköti, másrészt a helyi fejlesztésekhez elnyert pályázatokhoz szükséges önrészt sok esetben a helyi adókból befolyó többletből tudják biztosítani.

I. Úthálózat és közlekedés a településen belül

A megkérdezett önkormányzati vezetők tizede a belterületi utak minőségét nagyon rossznak ítélte, több mint negyede rossznak, 43%-a megfelelőnek, alig 20%-a jónak, illetve nagyon jónak. A belterületi utak minősége nem függ a regionális elhelyezkedéstől, hiszen igen rossz minőségű utakat találhatunk a jó gazdasági mutatókkal rendelkező területeken fekvő falvakban és városokban is.

A külterületi utak állapotáról még kritikusabban nyilatkoztak a megkérdezett helyi vezetők, mivel 73% rossznak, illetve nagyon rossznak tartotta a külterületi utjaikat. Mintegy negyedük megfelelőnek, s elenyésző, 1% azoknak az aránya, akik

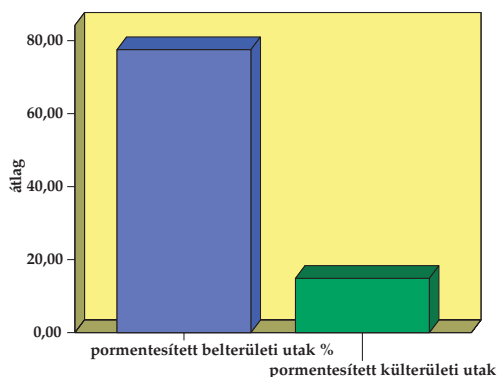
1. ábra Bel- és külterületi utakkal való elégedettség 1–5-ig terjedő skálán (1; nagyon rossz, 2; rossz, 3; megfelelő, 4; jó, 5; nagyon jó).

szerint a külterületi utak állapota jónak mondható.

1. tábla

Bel- és külterületi utakkal való elégedettség 1–5-ig terjedő skálán
(1; nagyon rossz, 2; rossz, 3; megfelelő, 4; jó, 5; nagyon jó).

	Mennyire elégedett a belterületi úthálózat minőségével		Mennyire elégedett a külterületi úthálózat minőségével	
	eset	%	eset	%
nagyon rossz	23	10,6%	46	22,2%
rossz	58	26,7%	107	51,7%
megfelelő	94	43,3%	51	24,6%
jó	33	15,2%	3	1,4%
nagyon jó	9	4,1%		

2. ábra A bel- és külterületi utak pormentesítettsége

A belterületi utak több mint ötöde nem rendelkezik szilárd burkolattal, a külterületi utak esetében a helyzet még rosszabb, hiszen e kategóriában az utaknak több mint négyötöde nem rendelkezik modern burkolattal. Volt olyan település ahol a belterületi utaknak csak 7%-a volt szilárd burkolatú.

A külterületi utak rossz minősége különösen kedvezőtlenül érinti a külterüle-

ten élő népességet, amely ma Magyarországon eléri a negyed milliót, s nagy részük a Duna-Tisza közti homokháton valamint a Tiszántúlon él.

A legutóbbi önkormányzati ciklusban az önkormányzatok 82%-nál történt valamilyen úthálózatot érintő beruházás és a következő ciklusra is a települések 89%-ban terveznek fejlesztést. , Utak építése, felújítása az önkormányzatoknak elemi érdekük mivel jelentős lemaradásban vannak. A belső úthálózat fejlesztése nem minden esetben tudta követni a korábbi vonalas infrastruktúra fejlesztését. A víz, gáz, csatornafektetések után az utak rekonstrukciója nem történt meg, vagy ha megtörtént nem a kielégítő színvonalon.

Az adatgyűjtésbe került önkormányzatok közel kétharmadában nincs **kerékpárút**, de 56%-a tervezi építését. Kerékpárutak különösen az idegenforgalmi térségekben épültek, de létük olyan térségekben is szükséges, ahol egyrészt a drága tömegközlekedés és/vagy ritkán közlekedő járatok alternatívája lehet, másrészt pedig környezeti terhelést lehet kiváltani (nagyvárosok, illetve azok agglomerációi). Ahhoz képest, hogy az adatszolgáltató önkormányzatoknak csak 39%-a jelezte kerékpárút létét, az 56%-os igény igen jelentős.

A kerékpárutak alapvető problémája:

1. az országban nem alkotnak hálózatot, de egyes térségeken belül sem,
2. a településeket összekötő kerékpárutak a belterületeken forgalmas utakba torkolnak,
3. vagy a belterületen védett kerékpárutak közutakba vezetnek, amelyen nagy gépkocsi forgalom bonyolódik.

Az akadálymentesítés, a törvényi előírások ellenére, nem valósult meg az önkormányzatok többségénél. Az adatszolgáltató önkormányzatok 45%-nál semmilyen akadálymentesítés nem volt. Az akadálymentesítést 0–50% között végezte el az

2. tábla

Kerékpárút léte és építési igénye

	Van-e kerékpárút		Terveznek-e kerékpárút építést	
	eset	%	eset	%
igen	88	38,6%	109	55,6%
nem	140	61,4%	87	44,4%

önkormányzatok 80%-a, míg az előírásoknak teljes mértékben csak az adatszolgáltatók 4,5%-a felelt meg. A törvényi előírás igaz kitolta az akadálymentesítés végső határidejét, de az elégséges szintet (60%) az önkormányzatok 85%-a nem érte el.

Az akadálymentesítés országos átlaga egy-egy településen belül 45%-os, azaz az intézmények többségét még nem lehet tolókocsival megközelíteni, illetve ezeken belül mozgáskorlátozottaknak segítség nélkül közlekedni.

A számok mögött pedig látni kell, hogy az eddig megvalósult akadálymentesítés sem felel meg minden esetben a törvényi előírásoknak s addig, amíg ezen állapotok nem változnak, még remélni sem lehet, hogy a félmillió mozgáskorlátozott elhelyezkedési esélye javuljon, s ezzel együtt gazdasági aktivitása növekedjen.

Összegzés

Az igényfelmérés során kiderült a belterületi utak közel negyede nem rendelkezik szilárd burkolattal.

A települések 37%-ban a belterületi utak rossz minőségűek, s külterületi utak 74%-a minősült rossznak, illetve nagyon rossznak.

A települések 61%-ban nincs kerékpárút.

A települések közel 5%-a tudott megfelelni az akadálymentesítés követelményeinek.

A települések 50%-a tervez kerékpárút építést, 83%-a kíván úthálózatot fejleszteni.

II. kommunikációs eszközök alkalmazhatósága

Az önkormányzatokat felmértük a mobil szolgáltatók elérhetősége szempontjából, illetve a szélessávú internethez való csatlakozás lehetősége terén.

A válaszadóknak csak 3–4%-a panaszkodott rossz minőségű mobilelérhetőségre, illetve 2–3% a lefedettség hiányára. Az önkormányzatok harmadában, negytedében a mobiltelefonok használata elfogadható, felében, kétharmadában nagyon jó.

A mobil- telefónia terén elérhetőség és kapcsolatfelvétel szempontjából jó helyzetű települések kerültek vizsgálatunk látókörébe, illetve elmondhatjuk, hogy az ország túlnyomó része már lefedettnek tekinthető.

A szélessávú internet kapcsolattal a megkérdezett önkormányzatok 88%-a rendelkezik, csak intézményekben elérhető e szolgáltatás további 4%-nál, teljes ADSL kapcsolat hiányát csupán 6%-nál tudtuk mérni. A szélessávú internet kapcsolat bővítését a települések 44%-a tervezi, 17%-a bizonytalan a fejlesztést illetően, s 39% ilyen irányú fejlesztést nem tervez a következő kormányzati ciklusban. Mivel az ADSL elterjedtségét nem mértük a települések vonatkozásában, csak annak létét, illetve nem létét, minden bizonnyal az önkormányzatok többségénél a közeljövőben bővítés fog történni.

Összegzés

Annak ellenére, hogy a felmérésbe került települések közel kilenctizedében van szélessávú internet-hozzáférés az önkormányzatok 44%-a tervez további fejlesztést 2007-től.

III. A vonalas infrastruktúra fejlesztése

Az adatszolgáltató önkormányzatok 90%-nál a vezetékes vízvezeték legalább 95%-os mértékben kiépült. Az önkormányzatok 13,5%-nál valamilyen fejlesztés szükséges, amely nem minden esetben hálózattöbbsítést jelent, esetenként vízminőség javításról van szó. További gondot okoz (mélyinterjúkból gyűjtött információink alapján), a korábbi üdülőövezetek lakóövezetté válása, vagy korábban külterületi övezetek benépesülése. Ezekben a helyeken nem épült ki a vezetékes ivóvízhálózat, de ténylegesen állandóan lakottá váltak és igénylik a vízvezeték bővítését.

A korábbi helyzetből következően az önkormányzatok 30%-a tervez vízvezeték bővítést, illetve vízminőség javító beruházást, s további 6% bizonytalan.

Az adatszolgáltató önkormányzatok 12%-ában egyáltalán nincs szennyvízcsatorna, míg 56%-ban teljes a csatornázottság. Az előző kormányzati ciklus alatt a települések 28%-ában volt szennyvízcsatorna hálózat fejlesztés, 50%-a tervez csatorna beruházást, illetve csatornahálózat bővítést. A jövőben az önkormányzatok majd kétszer nagyobb arányban kívánnak csatorna beruházásba kezdeni, mint tették azt 2002-től napjainkig.

3. tábla

Megvalósult a szennyvízberuházás 2002-től, illetve tervezett szennyvízcsatorna építés 2007-től

	Az elmúlt 3 évben szennyvízcsatorna hálózatépítés		Tervezik-e a szennyvízcsatorna hálózat bővítését	
	eset	%	eset	%
nem tudja			7	3,6%
igen	22	27,5%	98	50,3%
nem	58	72,5%	90	46,2%

A gázhálózat a válaszadó önkormányzatok 82%-ában teljesen kiépült, a további fejlesztést illetően a megkérdezettek 18%-a igennel válaszolt, 9%-a bizonytalan. A gázhálózat fejlesztését több településen a korábbi üdülők és kertek belterületbe vonása, illetve „zöldmezős” beruházásban megvalósuló lakóparkok kialakítása teszi szükségessé. Felmérésünk során feltártuk, hogy az önkormányzatok 44%-ában alakítottak ki építési teleket az elmúlt kormányzati ciklus alatt, amely a teljes közműrendszer telepítését, illetve bővítését tette és teszi szükségessé.

Összegzés

A 90' évek első felében a települések majd mindegyikén a víz- és gázhálózat kiépült, de fejlesztésre és bővítésre továbbra is szükség van. A folyamatos fejlesztési igényeket a településen belüli és települések közötti vándorlásból következő népesség cserélődés teszi szükségessé (az üdülő részekből lakóterületek lesznek, illetve korábbi külterületi övezetek felértékelődnek stb.).

- A felkeresett önkormányzatok 30%-a tervez vízhálózat, illetve vízminőség javító beruházást.
- A válaszadó önkormányzatok 18%-a tervez a közeljövőben gázhálózat fejlesztést.
- A szennyvízcsatorna hálózat fejlettsége korántsem éri el a korábbi közművek kiépültségét. A közmű-olló, ha lassan zárul is, de a települések közel felében nyitott. A következő kormányzati ciklusra a válaszadó önkormányzatok 50%-a tervez szennyvízcsatorna hálózat fejlesztést, annak ellenére, hogy a csatornázás különösen költséges beruházás, közvetlen haszonnal nem kecsegtet, s végül, de nem

utolsó sorban az önkormányzatok között jelentős együttműködést kíván meg, amely töredezett önkormányzati rendszerünkben nem könnyű feladat.

IV. Környezetvédelem (alternatív-energia felhasználás és hulladékhasznosítás)

Alternatív-energia felhasználás és hulladékhasznosítás

A vizsgálatba bevont önkormányzatok harmada említette valamely alternatív energia hasznosításának tervét, amely számottevő érdeklődésre, illetve törekvésre utal, mivel a szóban forgó települések legalább a rendezési tervükben már jelezték ilyen irányú szándékukat, de többen hatóságilag engedélyezett tervekkel, illetve üzleti számításokkal is rendelkeznek.

Az adatszolgáltató és a kérdésre válaszadó települések közel felében szélerőművet, 19%-ában hulladék- és faforgács, 15%-ban biogáz erőművet, illetve fűtőművet terveznek. A nap és geotermikus energia hasznosítására a válaszadók 10%-a felelt igennel. Az utóbbi kettő (különösen a földhő) viszonylagos alacsony aránya nem tükrözi az ország valós természeti potenciálját, amely a jelenleg föltárt tervekben rejlő lehetőségeket messze meghaladja.

A megkérdezett önkormányzatok 78%-a nem zárkózna el az alternatív energiahasznosítás lehetőségétől, azaz a települések igen nagy száma nyitott az új energiaforrások kiaknázására.

A felmérésben szereplő 229 település közül 169 esetben számoltak be valamilyen új energianyerési lehetőségről, tehát a helyben ismert potenciál nagyobb számú, mint a tervszakaszba került elképzelés (75 terv). Megújuló biomasszára (hul-

ladék- faforgács és biogáz üzemű erőmű, illetve fűtőmű) épülő forrásról a válaszadók 38%-a számolt be, szélerő hasznosítását 40% említette, míg a nap és földhő potenciált a válaszadók 16% jelezte.

Az önkormányzati vezetők 30%-a nem tudott alternatív erőforrás potenciálról beszámolni a településén, illetve a szűkebb térségében.

Hulladékhasznosítás

A települések mindegyikében van szervezett szemetgyűjtés, a szemet elhelyezése azonban nem minden önkormányzatnál a legmagasabb szinten megoldott. A válaszadók 13,5%-nak esetében a szemet hulladék-feldolgozóba kerül. A nagy regionális hulladéktárolóba hordja a kommunális hulladékot az önkormányzatok 44%-a, s 38%-a hagyományos helyi tározókban tünteti el az egyre növekvő lakossági szemetet.

Az önkormányzatok közel kétharmadában (62,1%) volt, az elmúlt kormányzati ciklusban, hulladék-elhelyezéssel kapcsolatos beruházás. Ennek ellenére a jelenlegi szemet tározók 47%-ának csak 2006-2007-ig van működési engedélye, az évtizeden túl mindössze a felmért önkormányzatok 17%-nak van biztos lakossági hulladék elhelyezési lehetősége.

A megkérdezett önkormányzatok 68%-a számolt be illegális szemetlerakásról igazgatási területén, 2% nem tud róla, 31% pedig úgy tudja nincs ilyen jellegű tájrombolás környezetében.

A válaszadó önkormányzatok 39%-a tervez hulladék elhelyezéssel kapcsolatos beruházást, 7% nem tudja s 54% a következő négy évre nem tervez ilyen irányú fejlesztést.

A szelektív hulladékgyűjtés a válaszadó települések 60%-ában valósult meg. A szelektív hulladékgyűjtés és hulladék-

feldolgozás egész régiókra kiterjedő rendszere a jelenlegi hulladék elhelyezési gondokon segíthet, mivel a kommunális szemet több mint kilenctizede újrahasznosítható.

Összegzés

- Az önkormányzatok közel nyolctizede nyitott az alternatív-energia hasznosításra.
- A települések harmadában hoztak döntést, illetve készültek tervek, az alternatív-energia hasznosról.
- Az elkészült alternatív-energia felhasználási tervek fele szélerőmű, ötöde hulladék és faforgács erőmű, illetve fűtőmű, 15%-a biogáz erőmű, s csak tizede nap, illetve geotermikus erőmű.
- Az önkormányzatok 13,5%-ban a kommunális szemetet hulladék feldolgozóba szállítják, 44% regionális hulladéktárolóba szállít, 38% hagyományos helyi tározókat használ.
- Az önkormányzatok közel felében 2006–2007 után a jelenlegi hulladéklakók engedélye lejár.
- A települések 68%-ban van illegális szemetlerakás.
- Az önkormányzatok közel negytedede 2007 után tervez hulladék elhelyezéssel kapcsolatos beruházást.
- A települések 40%-ában nincs szelektív hulladékgyűjtés.

V. Humáninfrastruktúra fejlesztés

A kifutó kormányciklusban a válaszadó önkormányzatok több, mint kétharmadában (69%) történt a neveléssel és oktatással kapcsolatos beruházás, fejlesztés, s a következő ciklusra ugyan ilyen arányban terveznek közberuházást (71%). Az

önkormányzatok jelentős oktatási (óvoda, iskola) intézményrendszert tartanak fenn, az alap- illetve középfokú oktatási intézmények kilenczede tartozik hozzájuk hazánkban.

Az önkormányzatok működésének homlokterében, az igazgatási funkciók mellett kiemelt szerepet kapott az oktatás, mivel egy átlagos önkormányzat esetében ebben a szektorban dolgoznak a legtöbben, illetve a költségvetésen belül itt jelentkeznek a legnagyobb kiadások.

A nevelési- és oktatási feladatok teljesítése hosszútávon is fontos a települések számára, mivel a jövőben a gazdaságfejlődés lehetőségét nagymértékben a humánstruktúra fejlesztése határozza meg.

2002-től a válaszadó önkormányzatok negyedében történt egészségügyi intézménynél beruházás, ugyan ezen a területen a következő kormányzati ciklusban az önkormányzatok 37%-a tervez fejlesztést. A növekvő beruházási igények okai: a korszerűtlen, elavult intézmények s a társadalom elöregedéséből adódó növekvő társadalmi szükségletek.

Visszatekintve a 2002-től kezdődő kormányzati ciklusra a vizsgálatba vont önkormányzatok 17%-ában volt beruházás a **gyermek- és családjóléti intézményekben**. Az elkövetkező ciklusban a beruházási igények mérsékelten növekednek, a válaszadó önkormányzatok 21%-a tervez ilyen területen fejlesztést.

Összegzés

A humán ellátás három meghatározó szektoráról gyűjtöttünk adatot a szóban forgó önkormányzatoktól: nevelés-oktatás, egészségügy és gyermek- és családjóléti szolgáltatások. A humánstruktúrán belül a korábbi és az elkövetkező kormányzati ciklusban a legtöbben a nevelés-oktatás terén fejlesztettek, s e területen

ugyan ilyen intenzitással megmaradt az önkormányzatok fejlesztési igénye.

- A korábbi kormányzati ciklushoz viszonyítva jelentős szükségletnövekedést az egészségügy terén mértünk; a korábban beruházó önkormányzatokhoz képest másfélszer többen jeleztek beruházási szándékot.
- Az oktatás területén továbbra is nagy a fejlesztési igény (az önkormányzatok 70%-a). A korábbi megvalósult beruházók számához képest a fejlesztési szándékot jelzők aránya szinten maradt, kismértékben növekedett.
- a gyermek- és családjóléti intézmények terén a korábban s a jövőben kevesebb, mint az önkormányzatok ötöde jelzett beruházást, illetve tervez fejlesztést.

VI. Helyi vezetők szubjektív véleménye az önkormányzat fejlettségéről és a jövőbeni kilátásokról

Mint a bevezetőben említettük, a helyi vezetők kétharmada helyi politikus (polgármester, helyi képviselő) további egyharmada a helyi adminisztráció meghatározó személyisége (jegyző, vezető köztisztviselő). A kérdésekre adott válaszok tájékozódásra adnak lehetőséget, de mélyebb következtetések levonására nem vállalkozunk, mivel a vizsgált személyek nem reprezentálják a helyi politikum, illetve közigazgatás teljes vertikumát, azonban mindenképpen annak egy véletlen kiválasztott metszete. A kérdőívek feldolgozásánál ügyeltünk arra, hogy egy településről egy kérdőív kerüljön lekódolásra, esetleges duplikációknál a teljesebb kérdőívet dolgoztuk fel.

A fejlődés szubjektív megítélése

A helyi vezetőknek csak 7%-a találta elmaradottnak települését, közel fele átlagosnak (47%), négytizede (43%) átlagnál fejlettebbnek, s csak 4%-a vallotta magát az átlagnál jóval fejlettebbnek. Az önbesorolás szerint a települések zöme nem kirívó a fejlettséget illetően, mivel a legtöbben átlagosnak vallották magukat, a második meghatározó tábor az átlagnál fejlettebb csoportba sorolta önkormányzatát.

A megkérdezettek több mint fele úgy érzékelte, hogy települése erőteljesen fejlődött az önkormányzatiság létrejötte óta (52%), az EU csatlakozás követő időt már csak a válaszadók 12%-a érzékelte ugyanígy. A mérsékelt fejlődést érzékelők tábora közelít egymáshoz, hiszen 1990-től 41%, 2004-től 37% ítélte a települése fejlődését mérsékeltnek. Az EU csatlakozás a települések nagy többségének szinten maradáshozott (45%), 6%-a viszont visszaesésről számolt be.

A megkérdezett helyi vezetők legnagyobb számban az önkormányzatuk múltbeli fejlettségét, hasonló településekhez viszonyítva, erőteljesebbnek ítélték meg (41%), s közel ugyanennyien a jövőben (elkövetkező tíz évben) is többet remélnek (42%). A negatív értékelést vallók tábora (15%), a jövőbe tekintve kevésbé pesszimista, hiszen, a hasonló településekhez viszonyítva, csak 8%-a vár kisebb fejlődést, azaz tart a leszakadástól. Az „elhúzó” önkormányzatok száma csökken a jövőben. A múltban a válaszadók szerint; 10% érzékelte a meredek emelkedés élmé-

nyét, ellenben a gyors kiemelkedésben a jövőt illetően már csak 4% bízik.

A szubjektív érzetet kívántuk egy egyszerű objektív tényezővel tesztelni, azaz megkérdeztük; a vizsgált önkormányzat részesült-e az **önhibáján kívül hátrányos helyzetű önkormányzatok támogatásából** a lezáruló kormányzati ciklusban. A válaszadók egyharmada adott igen választ, vagyis a települések többsége (65%) „kijön” az éves költségvetéséből, tehát gazdálkodása kiegyensúlyozottnak mondható.

A helyi vezetők 9%-a hátrányosnak ítélte a 2004-ben létrehozott, többcélú kistérségi társulási formát, előnyösnek 42%, nagyon előnyösnek 3% tartja, de legtöbbjük számára nem hozott lényegi változást (45%). A kistérségi társulások belső hálózatának vizsgálata alapján az adatok mellé megjegyezhető, hogy a társulások belső kohézióját alapvetően meghatározza a központi település (többnyire város) polgármesterének vezetői habitusa. A többcélú társulástól jellemzően a kisebb települések félnek, mivel egy-egy feladat átruházását saját helyi autonómiájuk csorbulásaként élik meg.

EU csatlakozás forrásallokáció

4. tábla

Vélemények a fejlesztési források elérhetőségéről az EU csatlakozás után

	az EU csatlakozás óta az igénybe vehető fejlesztési források az önkormányzatok számára bővültek		az EU csatlakozás óta a fejlesztési az önkormányzatnak könnyebb hozzájutni		az EU csatlakozás a fejlesztési tekintetében az önkormányzatok számára javulást hozott	
	eset	%	eset	%	Eset	%
egyáltalán nem ért egyet teljes mértékben egyetért	102	47,2%	151	69,3%	128	59,3%
	114	52,8%	67	30,7%	88	40,7%

Az Unióhoz való csatlakozás utáni első teljes év tapasztalata a következőkkel jellemezhető. Az önkormányzati vezetők szerint az EU-hoz való csatlakozás óta az igényelhető források az önkormányzatok számára a megkérdezettek 53%-a szerint bővültek, bár 59% szerint a csatlakozás a fejlesztési források tekintetében az önkormányzatok számára javulást nem hozott. A források bővülését enyhe többség érzékeli, de többen nem látják ennek pillanatnyi előnyeit.

Sokkal borúlátóbbak saját településük vonatkozásában, miszerint az EU csatlakozás óta a fejlesztési forrásokhoz való hozzájutást nem érzékelik könnyebbnek (69%). Ez teljesen érthető, hiszen a pályázatok megírása nem lett könnyebb, a források elérése nagyobb szakértelmet követel, valamint több kompromisszum készsége kíván meg a szomszédokkal folytatott alkukban. Nem ritkán a korábbi kapcsolati tőke is átértékelődhet, amennyiben a pályázatok, a fejlesztési ügyek után már nem a megyére, vagy egy-egy minisztériumba lehet, illetve kell járni 2004 után.

Végezetül vizsgáltuk a forrásallokáció sikerességét is, amely szerint az önkormányzatok 53%-nak az uniós csatlakozás nem hozott lényegi változást, csökkenő forrásallokációról alig 10%-uk számolt be, növekedésről ellenben a 39%-uk tett említést.

Javaslatok az NSRK célkitűzéseire

- Az **elérhetőség javítása** nem valósítható meg addig a települések vonatkozásában, amíg a településhez tartozó úthálózat ilyen mértékben leromlott. Az adatszolgáltató önkormányzatok a belterületi útjaik 27%-át, a külterületi útjainak 73%-át rossznak

minősítette. A belterületi utak ötöde, a külterületi utak négyötöde nem rendelkezik szilárd burkolattal. Az országot behálózó utak fejlesztése mellett hangsúlyt kell fektetni a belterületi és külterületi utak építésére és felújítására is.

- A **megújuló társadalom** (az emberek tudásának, innovációjának, alkalmazkodóképességének fejlesztése) célkitűzései nem érhetőek el a helyben működő óvoda és iskola intézményrendszere nélkül. Az önkormányzatok 71%-a tervez nevelési- oktatási intézményfejlesztést.
- Az **élhető környezet** nem valósítható meg addig, amíg a települések 68%-ban van illegális személtelrakás. Az önkormányzatok fejlesztési céljainak homlokterében állnak a hulladék elhelyezéssel kapcsolatos beruházások, mivel közel 40% rendelkezik tervekkel új hulladékfeldolgozó-tároló létesítményekről. Az önkormányzatok közel 80%-át érdekli a megújuló energiaforrások feltárása és hasznosítása, háromtizedében készültek tervek, főleg szélenergia vonatkozásában. Az ország geotermikus potenciálját még kevesen ismerték fel, mivel érdeklődést alig 7%-ban tapasztaltunk.
- Az **egészségügy átalakítását segítő fejlesztések** (az intézmények fizikai infrastruktúrájának fejlesztése) erősen indokolt, s ez találkozik a helyi autoritások szándékaival is. Az elmúlt kormányzati ciklushoz viszonyítva, felmérésünk szerint, a beruházások száma 2007 után 42%-kal fog nőni.
- **Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások** terén az önkormányzatok ötöde tervez beruházást, ez az

arány meghaladja az előző kormányzati ciklus mértékét, mert akkor a települések hatodában voltak ilyen irányú fejlesztések.

- Az **információs társadalom** kiteljesítése az önkormányzatok számára is cél, hiszen az adatszolgáltató ön-

kormányzatok 44%-ban terveznek szélessávú internet hálózatépítést. Bár az internet lakossági elterjedését nagyban hátráltatja – különösen a hátrányos helyzetű térségekben, ahol alacsony a fizetőképes kereslet – a szolgáltatók magas árai.

Vihar után